

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
NILS WAHL IŠVADA,
pateikta 2018 m. rugsėjo 27 d.¹

Byla C-477/17

**Raad van bestuur van de Sociale Verzekeringsbank
prieš
D. Balandin,
I. Lukashenko,
Holiday on Ice Services BV**

(*Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė apsauga – Reglamentas Nr. 1231/2010 – Socialinės apsaugos sistemos koordinavimo išplėtimas trečiųjų šalių piliečiams, teisėtai gyvenantiems valstybėje narėje – Teisėtas gyvenimas šalyje – Piktnaudžiavimas“

1. Jau praėjo keleri metai, bet gerai prisimenu, kaip būdamas mažas berniukas lankiausi *Holiday on Ice* spektaklyje. Tuo metu žavėjausi nuostabiu pasirodymu, kurį bendradarbiaudami sukūrė daug veikėjų: ledo čiuožėjai, apšvietimo inžinieriai, muzikantai ir kiti. Tačiau daugelis *Holiday on Ice* spektaklio žiūrovų neatkreipė dėmesio į tai, kad užkulisiuose turi vykti tiek pat daug dalykų, jei ne daugiau, kad toks spektaklis būtų rodomas. Šis *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) prašymas priimti prejudicinį sprendimą parodo, kiek daug vien tik teisinių klausimų iškyla, siekiant parodyti spektaklį žmonėms visoje Europoje.

2. Konkrečiai nagrinėjamas klausimas, ar ledo čiuožėjai, dirbantys *Holiday on Ice*, kurie yra trečiųjų valstybių piliečiai, turi teisę į koordinuotą socialinį draudimą, kai keliauja po įvairias Europos Sąjungos valstybes nares.

3. Nors reglamentai Nr. 1231/2010² ir 883/2004³ yra pagrindiniai Sąjungos teisės šaltiniai šiuo klausimu, dar yra daug kitų svarbių teisės aktų, kaip antai Vizų kodeksas⁴, Leidimo gyventi reglamentas⁵ ir Vieno leidimo direktyva⁶, kurie visi yra svarbūs atsakant į *Centrale Raad van Beroep* pateiktą klausimą.

1 Originalo kalba: anglų.

2 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1231/2010, kuriuo išplečiamas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009 taikymas trečiųjų šalių piliečiams, kuriems tie reglamentai dar netaikomi tik dėl jų pilietybės (OL L 344, 2010, p. 1).

3 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72).

4 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 810/2009, nustatantis Bendrijos vizų kodeksą (Vizų kodeksas) (OL L 243, 2009, p. 1)

5 2002 m. birželio 13 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1030/2002, nustatantis vienodą leidimų apsigyventi trečiųjų šalių piliečiams formą (OL L 157, 2002, p. 1).

6 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/98/ES dėl vienos prašymų išduoti vieną leidimą trečiųjų šalių piliečiams gyventi ir dirbti valstybės narės teritorijoje pateikimo procedūros ir dėl valstybėje narėje teisėtai gyvenančių trečiųjų šalių darbuotojų bendrų teisių (OL L 343, 2011, p. 1).

I. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas Nr. 1231/2010

4. Reglamentu Nr. 1231/2010 buvo pakeistas Reglamentas Nr. 859/2003⁷ ir jo formuluotė yra beveik tokia pati, kaip ir ankstesnio reglamento. Abiejų reglamentų tikslas – užtikrinti, kad trečiųjų šalių piliečiams būtų taikomos tokios pačios socialinės apsaugos sistemų koordinavimo taisyklės, kaip taikomos Europos piliečiams, išplečiant reglamentų Nr. 883/2004 ir 987/2009⁸ ir atitinkamai reglamentų Nr. 1408/71⁹ ir 574/72¹⁰ taikymą trečiųjų šalių piliečiams.

5. Reglamento Nr. 1231/2010 konstatuojamosiose dalyse, be kita ko, numatyta:

„(1) Europos Parlamentas, Taryba bei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ragino, kad teisėtai valstybių narių teritorijoje gyvenantys trečiųjų šalių piliečiai būtų geriau integruoti suteikiant jiems vienodas teises, kiek įmanoma atitinkančias tas, kuriomis naudojasi Sąjungos piliečiai.

<...>

(8) Siekiant išvengti situacijos, kai darbdaviai ir nacionalinės socialinės apsaugos įstaigos turi spręsti sudėtingas tik su nedidele asmenų grupe susijusias teises ir administracines problemas, svarbu pasinaudoti visais socialinės apsaugos srityje modernizavimo ir supaprastinimo teikiamais pranašumais taikant vieną bendrą teisinę koordinavimo priemonę – Reglamentą (EB) Nr. 883/2004 kartu su Reglamentu (EB) Nr. 987/2009.

<...>

(10) Reglamento (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamento (EB) Nr. 987/2009 taikymas trečiųjų šalių piliečiams, kuriems tie reglamentai dar netaikomi tik dėl jų pilietybės, neturi jiems suteikti teisės atvykti, būti ar gyventi valstybėje narėje arba suteikti galimybę patekti į jos darbo rinką. <...>

<...>

(11) Pagal šį reglamentą Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009 turėtų būti taikomi tik kai atitinkamas asmuo jau teisėtai gyvena valstybės narės teritorijoje. Todėl teisėtas asmens apsigyvenimas yra būtina sąlyga, kad būtų taikomi tie reglamentai.“

7 2003 m. gegužės 14 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 859/2003[,] išplečiantis Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 ir Reglamento (EEB) Nr. 574/72 nuostatų taikymą trečiųjų šalių piliečiams, kuriems jos dar netaikomos dėl jų pilietybės (OL L 124, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 317).

8 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką (OL L 284, 2009, p. 1).

9 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, 1971, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35).

10 1972 m. kovo 21 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 574/72, nustatantis Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, persikeliantiems Bendrijoje, įgyvendinimo tvarką (OL L 74, 1972, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 83).

6. Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnyje numatyta:

„Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009 taikomi trečiųjų šalių piliečiams, kuriems tie reglamentai dar nėra taikomi tik dėl jų pilietybės, taip pat jų šeimos nariams ir jų kaip maitintojo netekusiems asmenims, jeigu jie teisėtai gyvena valstybės narės teritorijoje ir jų situacija visais atžvilgiais neapsiriboja viena valstybe nare.“

2. *Reglamentas Nr. 883/2004*

7. Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnyje („Apibrėžimai“), be kita ko, nustatyta:

„j) „gyvenamoji vieta“ – vieta, kurioje asmuo paprastai gyvena;

k) „buvimo vieta“ – laikinoji gyvenamoji vieta;“

8. Šio reglamento 13 straipsnio 1 dalis, iš dalies pakeista Reglamentu (ES) Nr. 465/2012¹¹, suformuluota taip:

„Paprastai dviejose ar daugiau valstybių narių pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi:

a) valstybės narės, kurioje jis gyvena, teisės aktai, jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo toje valstybėje narėje; arba

b) jeigu didelę veiklos dalį jis vykdo ne toje valstybėje narėje, kurioje gyvena:

i) valstybės narės, kurioje yra įmonės arba darbdavio registruota buveinė arba veiklos vieta, teisės aktai, jei jis dirba vienoje įmonėje arba vienam darbdaviui; <...>“

9. Reglamento Nr. 883/2004 nuostatas papildo jį įgyvendinantis Reglamentas (EB) Nr. 987/2009.

B. Nacionalinės teisės nuostatos

10. Remiantis Reglamentu Nr. 1231/2010, *Sociale Verzekeringsbank* (Socialinio draudimo tarnyba, toliau – SvB) gairėse dėl ne Europos Sąjungos šalių piliečių nustatyta, kad trečiųjų šalių piliečiams, kuriems Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dar nėra taikomas vien dėl jų pilietybės, jis vis dėlto taikomas, jeigu šie piliečiai teisėtai gyvena valstybių narių teritorijoje ir teisėtai keičia buvimo vietą Europos Sąjungoje.

11. Dėl sąvokos „teisėtas gyvenimas šalyje“, kuri nėra apibrėžta Reglamente Nr. 1231/2010, šiose gairėse taip pat numatyta, kad gyvenimas Nyderlanduose pripažįstamas teisėtu tik tuomet, jeigu šalyje gyvenama teisėtai, kaip tai suprantama pagal *Vreemdelingenwet 2000* (2000 m. Užsieniečių įstatymas, toliau – Vw 2000) 8 straipsnį, su sąlyga, kad SvB nepripažinta, jog šalyje gyvenama teisėtai, kai užsienietis gyvena Nyderlanduose, kol nagrinėjamas jo pirmą kartą pateiktas prašymas leisti gyventi šalyje.

12. Be to, trečiųjų šalių piliečiai, kaip ir Sąjungos piliečiai, turi tenkinti gyvenamosios vietos keitimo kriterijų, kaip jis apibrėžtas Reglamente Nr. 883/2004.

¹¹ 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 465/2012, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarką (OL L 149, 2012, p. 4).

13. Dėl Reglamento Nr. 883/2004 teritorinės taikymo srities *SvB* gairėse teigiama, kad Reglamentas Nr. 883/2004 „iš esmės taikomas tik tuomet, jeigu asmuo gyvena ir dirba Europos Sąjungos teritorijoje“, išskyrus tam tikras išimtis, nustatytas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

II. Faktinės aplinkybės, procesas ir pateikti klausimai

14. D. Balandin, Rusijos pilietė, ir I. Lukashenko, Ukrainos pilietis, yra įdarbinti *Holiday on Ice Services BV* (toliau – HOI), bendrovės, kurios buveinė yra Amsterdame ir kuri iš tikrųjų veikia Utrechte. Žiemos sezonu HOI rengia spektaklius ant ledo įvairiose valstybėse narėse.

15. HOI darbuotojai kiekvienais metais praleidžia porą savaitių Nyderlanduose rengdamiesi būsimiems renginiams. Dalis darbuotojų vėliau rengia spektaklius Nyderlanduose, o kiti – kitose valstybėse narėse, daugiausia – Prancūzijoje ir Vokietijoje.

16. Rengdamiesi būsimiems spektakliams ir, kai taikoma, rengdami spektaklius visi trečiųjų šalių piliečiai teisėtai būna Nyderlanduose. Vėliau kai kurie trečiųjų šalių piliečiai lieka Nyderlanduose per visą sezoną ir jiems parūpinami reikiami leidimai remiantis nacionaline teise. Tačiau kai kurie trečiųjų šalių piliečiai būna kitose valstybėse narėse, kuriose jie rengia spektaklius, dažnai naudodamiesi Šengeno viza.

17. Ilgą laiką renginių sezono laikotarpiui HOI dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams *SvB* išduodavo pažymėjimą A1, pastaruoju metu ji tai daro remdamasi Reglamento Nr. 987/2009 19 straipsnio 2 dalimi. Šie pažymėjimai patvirtina, kad darbuotojams taikomi Nyderlandų teisės aktai socialinės apsaugos srityje ir kad atitinkamos socialinio draudimo įmokos mokamos Nyderlanduose. Vis dėlto nuo 2015–2016 m. sezono *SvB* atsisakė HOI dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams išduoti pažymėjimus A1, teigdama, kad tokius pažymėjimus anksčiau ji išduodavo neteisėtai.

18. Po diskusijų ir iš dalies *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) laikinąsias apsaugos priemones taikančiam teisėjui nustačius laikinąsias apsaugos priemones *SvB* galiausiai išdavė pažymėjimus A1, galiojusius iki 2016 m. gegužės 1 d. Kadangi sezonas baigėsi tik 2016 m. gegužės 22 d., kilo ginčas dėl šių paskutinių savaitių.

19. 2016 m. balandžio 28 d. sprendimu *Rechtbank Amsterdam* nusprendė, kad *SvB* turėjo išduoti pažymėjimus A1, kurie galiootų visą sezoną, t. y. iki 2016 m. gegužės 22 d.

20. *Paskui SvB* pateikė apeliacinį skundą dėl šio sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

21. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, D. Balandin ir I. Lukashenko nepatenka į Reglamento Nr. 883/2004 2 straipsnio taikymo sritį, nes jie nėra valstybės narės piliečiai, asmenys be pilietybės arba pabėgėliai. Šio reglamento nuostatos jiems galėtų būti taikomos tik tuo atveju, jeigu jie patektų į Reglamento Nr. 1231/2010, kurio tikslas yra išplėsti, esant tam tikroms sąlygoms, Reglamento Nr. 883/2004 ir jo įgyvendinimo reglamento taikymo sritį trečiųjų šalių piliečiams, taikymo sritį.

22. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, neginčijama, kad D. Balandin ir I. Lukashenko negyveno Nyderlanduose ar kitoje valstybėje narėje, tačiau ten buvo ir laikinai dirbo ES teritorijoje, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio k punktą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad, atsižvelgiant į šias aplinkybes, neviseškai aišku, ar tik trečiųjų šalių piliečiai, gyvenantys Europos Sąjungoje, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio j punktą, ar taip pat ir trečiųjų šalių piliečiai, esantys tokioje padėtyje, kaip D. Balandin ir I. Lukashenko, gali remtis Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsniu.

23. Suabejojęs, kaip teisingai aiškinti Sąjungos teisę, *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnį reikia aiškinti taip, kad trečiosios šalies pilietybę turintys pagal darbo sutartis dirbantys darbuotojai, kurie gyvena ne Europos Sąjungoje, tačiau laikinai dirba įvairiose valstybėse narėse Nyderlanduose įsiteigusiam darbdaviui, gali remtis Reglamentu Nr. 883/2004 (jo II antraštine dalimi) ir Reglamentu Nr. 987/2009?“

24. Pastabas raštu šioje byloje pateikė D. Balandin, I. Lukashenko ir HOI (kartu vadinami D. Balandin ir kt.), *SvB*, Nyderlandų, Čekijos ir Prancūzijos vyriausybės ir Komisija. D. Balandin ir kt., *SvB*, Nyderlandų vyriausybė ir Komisija taip pat pateikė žodines pastabas per 2018 m. liepos 4 d. teismo posėdį.

III. Analizė

25. Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar trečiųjų šalių piliečiai, esantys tokioje padėtyje kaip D. Balandin ir I. Lukashenko, patenka į Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnio, taip pat atitinkamai į Reglamento Nr. 883/2004 ir jį įgyvendinančio reglamento taikymo sritį.

26. Nagrinėjama byla iškelta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, nes *SvB* nacionalinėje byloje rėmėsi tuo, kad D. Balandin ir I. Lukashenko nepatenka į Reglamento Nr. 1231/2010 taikymo sritį. Tačiau *SvB* iš tiesų pakeitė savo poziciją per posėdį Teisingumo Teisme. Atsižvelgiant į aplinkybes, gali kilti klausimas, ar vis dar egzistuoja realus ginčas, kaip reikalaujama pagal SESV 267 straipsnį.

27. Klausimams, susijusiems su Sąjungos teise, taikoma reikšmingumo prezumpcija, o riba, leidžianti atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo užduoto prejudicinio klausimo, yra gana griežta: tik jei yra pakankamai akivaizdu, kad prašomas išaiškinimas nesusijęs su pagrindinės bylos aplinkybėmis ar dalyku, kai problema hipotetinė arba Teisingumo Teismui nežinomos faktinės aplinkybės ar teisiniai pagrindai, kurių reikia norint naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus¹². Mano nuomone, jeigu prašymas priimti prejudicinį sprendimą neatsiimamas, Teisingumo Teismas privalo atsakyti į jam užduotą klausimą.

28. Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnyje yra nurodytos dvi būtinos jo taikymo sąlygos. Pirma, trečiųjų šalių piliečiai, norintys pasinaudoti šiuo reglamentu, turi teisėtai gyventi valstybės narės teritorijoje; antra, jie turi būti tokioje padėtyje, kuri visais atžvilgiais neapsiriboja viena valstybe nare.

29. Neginčijama, kad nagrinėjamu atveju D. Balandin ir I. Lukashenko atitinka antrąją sąlygą. Pagrindinės bylos klausimas yra tas, ar ir D. Balandin, ir I. Lukashenko faktiškai gali būti laikomi „teisėtai gyvenančiais valstybės narės teritorijoje“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010.

30. Reglamente (ES) Nr. 1231/2010 neapibrėžta teisėto gyvenimo šalyje sąvoka, be to, tokios apibrėžties nėra ir kituose ES teisės aktuose. Mano žiniomis, Teisingumo Teismas niekada nepateikė sąvokos „teisėtas gyvenimas šalyje“ sąvokos apibrėžties, kaip tai suprantama pagal šį reglamentą (arba beveik identišškai šiuo klausimu suformuluoto jo pirmtako).

¹² Žr. 2015 m. birželio 16 d. Sprendimo *Gauweiler ir kt.*, C-62/14, EU:C:2015:400, 25 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją. Taip pat dėl išgalvotų atvejų žr. 1980 m. kovo 11 d. Sprendimą *Foglia*, 104/79, EU:C:1980:73 ir 1981 m. gruodžio 16 d. Sprendimą *Foglia*, 244/80, EU:C:1981:302. Be to, žr. 1995 m. vasario 9 d. Sprendimo *Leclerc-Siplec*, C-412/93, EU:C:1995:26, 14 punktą, kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, kad to, jog šalys pagrindinėje byloje sutaria dėl rezultato, kurį reikia gauti, nepakanka, kad nekiltų ginčas.

31. Teisingumo Teismas šiuo klausimu iki šiol tik netiesiogiai nagrinėjo teisėto gyvenimo šalyje kriterijų, numatytą Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnyje, savo jurisprudencijoje, nagrinėdamas antrąjį kriterijų, nurodytą tame pačiame straipsnyje. Iš šios jurisprudencijos matyti, kad trečiųjų šalių piliečiai, turintys leidimą gyventi valstybėje narėje, atitinka teisėto gyvenimo šalyje kriterijų¹³.

32. Tačiau D. Balandin ir I. Lukashenko neturi leidimo gyventi šalyje. Jie yra Europos Sąjungoje, nes turi Šengeno vizą, kuri leidžia jiems teisėtai pasilikti Šengeno erdvėje iki 90 dienų per bet kurią 180 dienų laikotarpį¹⁴. Nors tai galutinai nebuvo patvirtinta per posėdį, taip pat atrodo, kad šias Šengeno vizas papildė nacionalinės vizos, kad jos apimtų visą veiklos sezoną nuo spalio iki gegužės mėn. pabaigos laikotarpį.

33. Todėl reikia nustatyti, ar trečiųjų šalių piliečiai, kurie dirba mokamą samdomą darbą, gali būti laikomi „teisėtai gyvenančiais valstybės narės teritorijoje“, jei jie neturi leidimo gyventi šalyje, tačiau būna Europos Sąjungoje naudodamiesi trumpalaike visa.

34. Pagal nusistovėjusią jurisprudenciją tiek iš vienodo Sąjungos teisės taikymo, tiek iš lygybės principo reikalavimų matyti, kad Sąjungos teisės nuostatos, kuriose, kai siekiama nustatyti jos reikšmę ir apimtį, nėra aiškios nuorodos į valstybių narių teisę, sąvokos visoje Europos Sąjungoje paprastai turi būti aiškinamos savarankiškai ir vienodai¹⁵.

35. Reglamente Nr. 1231/2010 nėra jokios nuorodos į nacionalinės teisės aktus, kiek tai susiję su formuluotės „teisėtai gyvena valstybės narės teritorijoje“ reikšme. Taigi iš to matyti, kad, taikant Reglamentą Nr. 1231/2010, šią formuluotę reikia laikyti autonomiška Sąjungos teisės sąvoka, kurią visų valstybių narių teritorijoje reikia aiškinti vienodai¹⁶.

36. Tą patį galima pasakyti *mutatis mutandis* dėl sąvokos „gyvenamoji vieta“, kaip apibrėžta Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio j punkte, ir sąvokos „buvimo vieta“, kaip apibrėžta to paties reglamento 1 straipsnio k punkte.

37. Tai taip pat paaiškina, kodėl tai, kad įvairios Reglamento Nr. 1231/2010 kalbinės versijos šiek tiek skirtingai suformuluotos, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, neturi jokios įtakos šiam vertinimui. Autonomiško ir vienodo aiškinimo poreikis neleidžia remtis tik viena teksto kalbine versija, o reikalaujama, kad būtų aiškinama remiantis nagrinėjamos priemonės siekiamu tikslu¹⁷.

38. Atsižvelgiant į tai, kad ES teisės aktais nėra visapusiškai suderintas trečiųjų šalių piliečių atvykimas, buvimas ir apsigyvenimas, kriterijai, nustatyti pagal nacionalinės imigracijos teisės aktus, iš tikrųjų yra svarbūs siekiant atsakyti į klausimą, ar yra įvykdytos teisėto gyvenimo šalyje būtinos sąlygos. Reikėtų pabrėžti, kad trečiosios šalies piliečio buvimas šalyje teisinis kvalifikavimas pagal nacionalinę teisę nesusijęs su vertinimu pagal Reglamentą Nr. 1231/2010.

13 Žr. 2017 m. birželio 21 d. Sprendimo *Martinez Silva*, C-449/16, EU:C:2017:485, 27 punktą; 2013 m. birželio 13 d. Sprendimo *Hadj Ahmed*, C-45/12, EU:C:2013:390, 12 ir 31 punktus ir 2010 m. lapkričio 18 d. Sprendimo *Xhymshiti* (C-247/09, EU:C:2010:698) 29 punktą.

14 Žr. Vizų kodekso 1 straipsnio 1 dalį.

15 Žr. 2013 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Brey*, C-140/12, EU:C:2013:565, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

16 Žr. 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Ziolkowski ir Szeja*, C-424/10 ir C-425/10, EU:C:2011:866, 32 ir 33 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją.

17 Šiuo klausimu taip pat žr. 2013 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *X*, C-486/12, EU:C:2013:836, 19 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

39. Taigi, viena vertus, D. Balandin ir I. Lukashenko padėtis ir, kita vertus, trečiųjų šalių piliečių, liekančių Nyderlanduose visą žiemos sezoną, kuriems taikoma Nyderlandų socialinė apsauga, padėtis nėra panaši atliekant tokį vertinimą. Kaip yra ne kartą pabrėžęs Teisingumo Teismas, tokiomis aplinkybėmis, kai yra sąsajų tik su viena ES valstybe nare ir trečiąja valstybe, Sąjungos teisė nėra taikoma, ir trečiųjų šalių piliečiai nepatenka į Reglamento Nr. 1231/2010 taikymo sritį¹⁸. Todėl šių trečiųjų šalių piliečių padėtis yra tik nacionalinės teisės dalykas.

40. Nesant apibrėžties atitinkamame teisės akte, iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į kontekstą bei teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus¹⁹.

41. Toliau, visų pirma, bus išnagrinėtas Reglamento Nr. 1231/2010 kontekstas ir teisės aktų sistemos, kurios dalimi jis yra, tikslai. Antra, remiantis šia analize, bus išsamiau paaiškinta sąvoka „teisėtai gyvena valstybės narės teritorijoje“, siekiant nustatyti, ar D. Balandin ir I. Lukashenko įvykdo išankstines teisėto gyvenimo valstybėje narėje sąlygas.

A. Reglamento Nr. 1231/2010 kontekstas ir teisės aktų sistemos, kurios dalimi jis yra, tikslai

42. Reglamentas Nr. 1231/2010 buvo priimtas kaip dalis išsamaus teisėkūros procedūra priimamų aktų rinkinio, kuriuo siekiama supaprastinti ir patobulinti socialinės apsaugos sistemų koordinavimo Europos Sąjungoje teisinį pagrindą ES ir trečiųjų šalių piliečiams.

43. Šis reglamentas yra suformuluotas beveik identišškai kaip ir jo pirmtakas Reglamentas Nr. 859/2003. Vis dėlto, nors ankstesniame reglamente buvo numatytos specialios nuostatos, pagal kurias valstybės narės galėtų nustatyti, kad „teisėtas buvimas“ turi būti aiškinamas tik remiantis konkrečiais nacionaliniais kriterijais²⁰, Reglamentu Nr. 1231/2010 tokios išimtys buvo panaikintos.

44. Reglamentas Nr. 1231/2010, kaip nurodyta reglamento pavadinime, išplečia nuostatų dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo valstybėse narėse, t. y. Reglamento Nr. 883/2004 ir jo įgyvendinimo reglamento nuostatų, taikymą trečiųjų šalių piliečiams, kuriems jos dar netaikomos tik dėl jų pilietybės.

45. Taigi, siekiant tinkamai suprasti Reglamento Nr. 1231/2010 kontekstą ir tikslus, šis reglamentas turi būti nagrinėjamas atsižvelgiant į Reglamentą Nr. 883/2004.

46. Išplečiant Reglamento Nr. 883/2004 ir jo įgyvendinimo reglamento taikymą tam tikriems trečiųjų šalių piliečiams, Reglamentu Nr. 1231/2010 siekiama trečiųjų šalių piliečiams suteikti kiek įmanoma tokias pat teises, kokias turi ES piliečiai, atsižvelgiant į socialinės apsaugos sistemų koordinavimą pagal Reglamentą Nr. 883/2004²¹.

18 Žr., pvz., 2013 m. birželio 13 d. Sprendimo *Hadj Ahmed*, C-45/12, EU:C:2013:390, 32 punktą ir 2010 m. lapkričio 18 d. Sprendimo *Xhymshiti*, C-247/09, EU:C:2010:698, 37 punktą.

19 Šiuo klausimu žr. 1982 m. spalio 6 d. Sprendimo *Cilfit ir kt.*, 283/81, EU:C:1982:335, 20 punktą. Taip pat žr. 2010 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Kirin Amgen*, C-66/09, EU:C:2010:484, 41 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Ziolkowski ir Szeja*, C-424/10 ir C-425/10, EU:C:2011:866, 34 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

20 Žr. Reglamento Nr. 859/2003 priedą.

21 Žr. Pasiūlymą dėl Tarybos reglamento, išplečiančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamento (EB) Nr. <...> nuostatų taikymą trečiųjų šalių piliečiams, kuriems šios nuostatos dar netaikomos tik dėl jų pilietybės (COM(2007) 439 *final*), aiškinamasis memorandumas, p. 2 (pasiūlymo tekstas). Taip pat žr. Tarybos dokumentą Nr. 14762/01 („2392-asis Tarybos susitikimas – Užimtumo ir socialinė politika – Briuselis, 2001 m. gruodžio 3 d.“), p. 7 ir 8, dar žr. 1999 m. spalio 15–16 d. Tamperėje įvykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo pirmininkavimo išvadas, 21 išvada.

47. Taigi abiem reglamentais siekiama užtikrinti, kad asmenys, kurie naudojami savo teise laisvai judėti Europos Sąjungoje, neatsidurtų nepalankioje padėtyje dėl teisių į socialinę apsaugą. Tačiau reikėtų pažymėti, kad teisės aktais nesiekama suderinti nacionalinių socialinės apsaugos sistemų. Priešingai, reglamentuose numatytos kolizinės normos, pagal kurias nustatoma, kuri socialinio draudimo tvarka taikytina²². Tai reikalinga siekiant užtikrinti ne tik tai, kad Europos Sąjungoje judantys asmenys neliktų be socialinės apsaugos dėl to, kad nėra jiems taikytinų teisės aktų, bet ir tai, kad bet kuriuo metu jiems būtų taikoma tik vienos valstybės narės socialinės apsaugos sistema²³.

48. Taigi, reglamentas nesukuria teisės į socialinę apsaugą, bet nustato, kokia tvarka turi būti taikoma. Koordinavimo taisyklės taikomos tik tada, kai asmuo jau priskiriamas valstybės narės socialinės apsaugos sistemai. Tačiau būtent pagal nacionalinę teisę nustatomos tokio priskyrimo sąlygos.

49. Šie du reglamentai, nors iš esmės juose nustatytos tos pačios esminės taisyklės, reikšmingai skiriasi taikymo sritimi asmenų atžvilgiu. Reglamentas Nr. 883/2004 taikomas visiems ES piliečiams, asmenims be pilietybės ir pabėgėliams, taip pat jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims, kurie gyvena valstybės narės teritorijoje²⁴. Reglamentas Nr. 1231/2010, kita vertus, taikomas trečiųjų šalių piliečiams, taip pat jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims²⁵.

50. Taigi, kodėl yra dvi atskiros teisinės priemonės, kuriomis siekiama to paties tikslo?

51. Pirmajame pasiūlyme dėl Reglamento Nr. 883/2004 buvo numatyta, kad reglamentas bus taikomas trečiųjų šalių piliečiams, jeigu jie gyvena valstybėje narėje²⁶. Trečiųjų šalių piliečiams taikant tas pačias taisykles, kaip ir ES piliečiams, siekta išvengti, kad valstybių narių valdžios institucijoms tektų spręsti sudėtingas tik su nedidele asmenų grupe susijusias teines ir administracines problemas²⁷. Be to, buvo nuspręsta, kad „iš esmės neteisinga“, jei trečiųjų šalių piliečiai, kurie teisėtai dirba ir yra apdrausti vienoje iš valstybių narių, būtų traktuojami skirtingai, palyginti su ES piliečiais, nuo to momento, kai jie kirta vienos iš Europos Sąjungos valstybių sieną²⁸.

52. Tačiau Reglamentas Nr. 883/2004 yra grindžiamas ES piliečių laisvo judėjimo teise. Jau šeštajame dešimtmetyje Sąjungos teisės aktų leidėjas suvokė, kad laisvam darbuotojų judėjimui Europos Sąjungoje būtų trukdoma, jeigu šie darbuotojai negalėtų pasinaudoti savo socialinės apsaugos teisėmis²⁹. Kadangi trečiųjų šalių piliečiai neturi teisės į laisvą judėjimą, turėjo būti naudojamas skirtingas teisinis pagrindas išplečiant socialinės apsaugos sistemų koordinavimo taikymo sritį trečiųjų šalių piliečiams³⁰. Skirtingai nei Reglamentas Nr. 883/2004, Reglamentas Nr. 1231/2010 buvo grindžiamas SESV 79 straipsnio 2 dalies b punktu.

22 Žr. Pasiūlymą dėl Tarybos reglamento (EB) dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (COM(1998) 779 *final*), p. 1.

23 Žr. 2014 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *B.*, C-394/13, EU:C:2014:2199, 23 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2014 m. birželio 5 d. Sprendimo *I*, C-255/13, EU:C:2014:1291, 40 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

24 Žr. Reglamento Nr. 883/2004 2 straipsnį.

25 Žr. Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnį.

26 Žr. Pasiūlymą dėl Tarybos reglamento (EB) dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (COM(1998) 779 *final*), p. 2.

27 Šiuo klausimu žr. Reglamento Nr. 1231/2010 8 konstatuojamąją dalį.

28 Žr. Tarybos dokumentą Nr. 12296/01, 2 papildymas („Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo – Parametrai siekiant modernizuoti Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 = Paaiškinimai“), p. 11.

29 Žr. 1958 m. Reglamentą Nr. 3, įgyvendinantį Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties 24 straipsnį (OL 30, 1958, p. 561; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 12 sk., 1 t., p. 3), taip pat Tarybos dokumentą Nr. 12296/01, 1 papildymą („Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo – Parametrai siekiant modernizuoti Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 = Parametrų tekstas“), p. 3.

30 Žr. Tarybos dokumentą Nr. 12296/01 („Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo – Parametrai siekiant modernizuoti Reglamentą (EEB) Nr. 1408/71“), p. 4, kur daroma nuoroda į 2001 m. spalio 11 d. Sprendimą *Khalil ir kt.*, C-95/99–C-98/99 ir C-180/99, EU:C:2001:532.

53. SESV 79 straipsnio 2 dalimi Sąjungai suteikiami įgaliojimai imtis priemonių nustatant teisėtai valstybėje narėje gyvenančių trečiųjų šalių piliečių teises, įskaitant sąlygas, reglamentuojančias judėjimo ir apsigyvenimo kitose valstybėse narėse laisvę. Tačiau laikantis SESV 79 straipsnio 2 dalies nuostatų tokių priemonių imamasi pagal SESV 79 straipsnio 1 dalį, t. y. kuriant bendrą imigracijos politiką, kuria siekiama užtikrinti veiksmingą migrantų srautų valdymą, palankų režimą teisėtai valstybėse narėse gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtos imigracijos ir prekybos žmonėmis prevenciją, taip pat sustiprintas kovos su jomis priemonės³¹.

54. Europos Sąjungos migracijos politika, kuriai priskirtinas ir Reglamentas Nr. 1231/2010, taip pat grindžiama SESV 79 straipsniu. Šios politikos tikslas – pritraukti darbuotojus iš trečiųjų šalių ir įtraukti juos į ES valstybių narių darbo jėgą, kad būtų galima patenkinti esamus ir būsimus ES darbo rinkos poreikius ir užtikrinti visų šalių tvarų vystymąsi. Be to, ES migracijos politika siekiama užtikrinti, kad trečiųjų šalių piliečiai, teisėtai dirbantys Europos Sąjungoje, tai darytų sąžiningomis sąlygomis esant aukšto lygio socialinei apsaugai. Tačiau šia politika nesiekama bendrai suderinti trečiųjų šalių piliečių atvykimo, lankymosi ir apsigyvenimo sąlygų³².

55. Atsižvelgiant į Reglamentą Nr. 1231/2010, tai reiškia, kad nors trečiųjų šalių piliečiai turi tokią pačią teisę į socialinės apsaugos sistemų koordinavimą, koordinavimo teisės aktų taikymas nesuteikia jiems jokios teisės atvykti, laikinai gyventi ar apsigyventi valstybėje narėje arba galimybės patekti į jos darbo rinką³³. Atitinkamas asmuo jau turi teisėtai gyventi valstybės narės teritorijoje³⁴.

56. Vis dėlto šis gyvenamosios vietos kriterijus turi būti įvykdytas tik pirmojoje valstybėje narėje. Siekiant pasinaudoti socialinės apsaugos koordinavimu antrojoje valstybėje narėje, gyvenant laikinai nebūtinai turi būti įvykdytos gyvenamosios vietos sąlygos. Kai trečiųjų šalių piliečiai gauna leidimą teisėtai gyventi pirmojoje valstybėje narėje, jie gali persikelti į kitą šalį, laikydamiesi šios šalies nacionalinės teisės dėl atvykimo ir buvimo³⁵. Taigi, teisėtas gyvenimas šalyje yra „eksportuojamas“ į antrąją valstybę narę.

57. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad teisėtas gyvenimas šalyje gali būti eksportuojamas tik tol, kol jis tokiu pripažįstamas pirmojoje valstybėje narėje.

58. Taigi sąvoka „teisėtai gyvena valstybės narės teritorijoje“, kaip nustatyta Reglamente Nr. 1231/2010, turi būti aiškinama atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau.

B. Dėl sąvokos „teisėtas gyvenimas šalyje“ pagal Reglamentą Nr. 1231/2010

59. Rašytinėse pastabose šios bylos dalyvių dėmesys buvo sutelktas į svarstymus dėl to, ar „teisėtas gyvenimas šalyje“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010, turi būti aiškinamas remiantis sąvoka „gyvenamoji vieta“, kaip apibrėžta Reglamente Nr. 883/2004. Visi dalyviai ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas manė, jog įrodyta, kad atitinkamų trečiųjų šalių piliečių buvimas valstybių narių teritorijoje bet kuriuo atveju buvo teisėtas.

60. Pagal Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio j punktą „gyvenamoji vieta“ reiškia „vietą, kurioje asmuo paprastai gyvena“.

31 Žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *Jungtinė Karalystė / Taryba*, C-81/13, EU:C:2014:2449, 41 ir 42 punktus.

32 Šiuo atžvilgiu žr. Tarybos dokumentą Nr. 16879/1/06 („Briuselio Europos Vadovų Taryba, 2006 m. gruodžio 14–15 d. – Pirmininkavimo išvados“), p. 6–12, ir nurodytus dokumentus, taip pat žr. Pasiūlymą dėl Tarybos reglamento, išplečiančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamento (EB) Nr. <...> nuostatų taikymą trečiųjų šalių piliečiams, kuriems šios nuostatos dar netaikomos tik dėl jų pilietybės (COM(2007) 439 *final*).

33 Žr. Reglamento Nr. 1231/2010 10 konstatuojamąją dalį.

34 Žr. Reglamento Nr. 1231/2010 11 konstatuojamąją dalį.

35 Žr. Pasiūlymą dėl Tarybos reglamento, išplečiančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamento (EB) Nr. <...> nuostatų taikymą trečiųjų šalių piliečiams, kuriems šios nuostatos dar netaikomos tik dėl jų pilietybės (COM(2007) 439 *final*), aiškinamasis memorandumas, p. 6.

61. Reglamento Nr. 883/2004 įgyvendinimo reglamento 11 straipsnyje, kuriame įtvirtinta ankstesnė Teisingumo Teismo jurisprudencija, taip pat nustatyta, kad gyvenamoji vieta, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 883/2004, yra ten, kur yra atitinkamo asmens „interesų centras“. Nustatant šį interesų centrą remiamasi netiesioginiu vertinimu, atliekamu atsižvelgiant į tokius veiksnius, kaip buvimo teritorijoje trukmė, vykdomos veiklos pobūdis, šeiminių padėčių ir šeimos ryšiai, neapmokamos veiklos vykdymas, būsto sąlygos arba valstybė narė, kurioje asmuo laikomas gyvenančiu apmokestinimo tikslais³⁶. Be to, jeigu atsižvelgus į šiuos kriterijus nėra gaunamas galutinis rezultatas, asmens ketinimai, kaip matyti iš atitinkamų faktų ir aplinkybių, yra lemiamas veiksnys nustatant asmens gyvenamąją vietą.

62. Todėl „gyvenamoji vieta“ Reglamente Nr. 883/2004 yra faktinė sąvoka.

63. Taip yra todėl, kad ES piliečiai pagal Sąjungos teisę turi bendrą teisę gyventi ir laisvai judėti visose valstybėse narėse. ES piliečio santykiuose su valstybe narė negalima daryti skirtumo remiantis teisiniais kriterijais neatsižvelgiant į pilietybę. Todėl Reglamento Nr. 883/2004 tikslas yra ne nustatyti tai, ar ES piliečiai turi teisę koordinuoti savo socialinės apsaugos teises, o nustatyti valstybę narę, su kuria *faktiškai* jie yra labiausiai susiję. Be to, asmenys be pilietybės ir pabėgėliai turi tokią teisę pagal valstybių narių tarptautinius įsipareigojimus, todėl jie buvo įtraukti į Reglamento Nr. 883/2004 taikymo sritį³⁷.

64. Tačiau trečiųjų šalių piliečiai neturi teisės gyventi ir laisvai judėti valstybėse narėse. Todėl jie taip pat neturi bendro pobūdžio teisės į „eksportuojamą“ socialinę apsaugą.

65. Taigi, Reglamentu Nr. 1231/2010 siekiama nustatyti, pirmiausia, ar trečiosios šalies pilietis turi teisę pagal Sąjungos teisę koordinuoti savo socialinės apsaugos teises, ar tokios teisės neturi. Sąvoka „teisėtas gyvenimas šalyje“ rodo, kad tai teisinė sąvoka. Todėl faktinės sąvokos „gyvenamoji vieta“ apibrėžtis Reglamente Nr. 883/2004 negali būti sąvokos „teisėtas gyvenimas šalyje“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010, aiškinimo pasekmė. Turi būti nustatytas trečiųjų šalių piliečių buvimo valstybėse narėse teisinis vertinimas pagal Sąjungos teisę.

66. Iš to taip pat išplaukia, kad sąvokos „teisėtas gyvenimas šalyje“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnį, „gyvenamoji vieta“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio j punktą, ir „buvimo vieta“, kuri Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio k punkte apibrėžta kaip „laikinoji gyvenamoji vieta“, yra trys skirtingos teisinės sąvokos Sąjungos teisėje³⁸.

67. Kadangi Reglamente Nr. 1231/2010 nepateikta sąvokos „teisėto gyvenimo šalyje“ apibrėžtis, remiantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus³⁹.

68. Kaip nurodyta šios išvados 52 punkte, Reglamentu Nr. 883/2004 siekiama koordinuoti judėjimo laisvę Europos Sąjungoje pasinaudojusių asmenų socialinio draudimo teises. Tačiau paprastai trečiųjų šalių piliečiai negali laisvai judėti ir apsigyventi Europos Sąjungoje. Teisė gyventi šalyje ir judėjimo laisvė trečiųjų šalių piliečiams turi būti grindžiama aiškiomis teisinėmis nuostatomis, sukuriančioms tokią teisę. Nesant visiško suderinimo, tokios nuostatos gali kilti iš ES arba nacionalinės teisės aktų.

36 Žr. Reglamento Nr. 987/2009 11 straipsnio 1 dalį.

37 Šiuo klausimu žr. 2001 m. spalio 11 d. Sprendimą *Khalil ir kt.*, C-95/99–C-98/99 ir C-180/99, EU:C:2001:532, 58–39 punktus.

38 Nors kai kuriomis kalbomis, kaip antai Nyderlandų k., tie patys ar apgaulingai panašūs terminai gali būti vartojami šioms trimis sąvokoms.

39 2010 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo *Kirin Amgen*, C-66/09, EU:C:2010:484, 41 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

69. Sąjungos teisės požiūriu, yra daugybė priemonių, kuriomis gali būti pagrįstas trečiųjų šalių piliečių teisėtas gyvenimas šalyje. Šioje byloje pakanka sutelkti dėmesį į priemones, susijusias su trečiųjų šalių darbuotojais, kaip ir D. Balandin ir I. Lukashenko, dirbančiais apmokamą darbą⁴⁰.

70. Mėlynosios kortelės direktyvoje⁴¹ ir Bendrovių viduje perkeliama asmenų direktyvoje⁴² aiškiai numatytas trečiųjų šalių darbuotojų teisėtas gyvenimas šalyje pagal Sąjungos teisę. Todėl bet kokia gyvenamoji vieta, pagrįsta šiais ES teisės aktais, be abejonės, patenka į sąvoką „teisėtas gyvenimas šalyje“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010. Tokia pati tvarka galioja ir bet kokios asociacijos susitarimams, kuriuose yra nuostatų dėl teisėto gyvenimo šalyje. Sezoninių darbuotojų direktyva, nors leidžianti trečiųjų šalių piliečiams laikinai dirbti Europos Sąjungoje, aiškiai neapima gyvenamosios vietos⁴³. Todėl bet koks buvimas Europos Sąjungoje remiantis šiuo ES teisės aktu, be abejonės, negali būti laikomas „teisėtu gyvenimu šalyje“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010⁴⁴.

71. Kita vertus, teisėtas gyvenimas šalyje gali būti nustatomas pagal nacionalinę teisę. Vis dėlto, kadangi tik valstybės narės yra kompetentingos reguliuoti trečiosios šalies piliečių atvykimą, įskaitant atvykstančių skaičių, darbo tikslais ir kadangi trečiųjų šalių piliečių atvykimo sąlygos, buvimas ir apsigyvenimas nėra visapusiškai suderinti, teisėto gyvenimo šalyje kriterijus gali labai skirtis skirtingose valstybėse narėse⁴⁵. Todėl, mano nuomone, kaip būtina išplaukia iš nagrinėjamų teisės aktų bendros struktūros ir konteksto, siekiant, kad būtų galima lengviau kontroliuoti gyvenimo šalyje teisėtumą, trečiųjų šalių piliečių teisėtas gyvenimas šalyje turi būti patvirtinamas leidimu gyventi. Pagal Leidimo gyventi reglamentą, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, „leidimas apsigyventi – tai valstybės narės valdžios institucijų išduotas leidimas, leidžiantis trečiosios šalies piliečiui teisėtai būti jos teritorijoje, išskyrus [be kita ko] vizas“⁴⁶.

72. Be situacijų, aprašytų šios išvados 69–71 punktuose, negaliu numatyti situacijos, kai trečiosios šalies darbuotojas būtų laikomas teisėtai gyvenančiu valstybės narės teritorijoje, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010, atsižvelgiant į tai, kad trečiųjų šalių piliečiai neturi teisės judėti ir gyventi Europos Sąjungoje.

73. D. Balandin ir I. Lukashenko buvo leista atvykti į Nyderlandus pagal Vizų kodeksą ir, kaip galima spręsti iš Teisingumo Teismui pateiktos nacionalinės bylos, pagal nacionalines vizų išdavimo nuostatas. Jie taip pat turi darbo sutartį su HOI, kuri trunka nuo spalio iki gegužės mėn.

74. Ar jie gali būti laikomi „teisėtai gyvenančiais valstybės narės teritorijoje“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010?

40 Kiti pavyzdžiai: 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77); 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46); 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso (OL L 16, 2004, p. 44); 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 272) arba 2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/801 dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir gyvenimo mokslinių tyrimų, studijų, stažavimosi, savanoriškos tarnybos, mokinių mainų programų arba edukacinių projektų ir dalyvavimo *Au pair* programoje tikslais sąlygų (OL L 132, 2016, p. 21).

41 2009 m. gegužės 25 d. Tarybos direktyvos 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą (OL L 155, 2009, p. 17) 18 straipsnis.

42 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/66/ES dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų (OL L 157, 2014, p. 1), 20 straipsnis.

43 Žr. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/36/ES dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir buvimo tikslu dirbti sezoniniais darbuotojais sąlygų (OL L 95, 2014, p. 375), 2 straipsnis.

44 Nors laikoma, kad jie teisėtai gyvena, sezoniniai darbuotojai vis tiek gali pasinaudoti socialine apsauga. Tačiau jų teisė į socialinę apsaugą išimties tvarka grindžiama būtent Sezoninių darbuotojų direktyvos 5 straipsnio 1 dalies b punktu. Be to, yra ir kitų ES teisės aktų arba net nacionalinių nuostatų, konkrečiai numatančių socialinę apsaugą, kai trečiųjų šalių piliečiai negali būti laikomi „teisėtai gyvenančiais valstybės narės teritorijoje“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1231/2010.

45 Šiuo klausimu žr. Vieno leidimo direktyvos 3 ir 6 konstatuojamąsias dalis.

46 Žr. Leidimo gyventi reglamento 1 straipsnio 2 dalies a punktą. Tai taip pat apima leidimą, išduotą pagal Vieno leidimo direktyvą.

75. Manau, kad ne.

76. Pirma, D. Balandin ir I. Lukashenko neturi jokių leidimų, išduotų remiantis specializuotomis Sąjungos teisės priemonėmis, kaip nurodyta šios išvados 70 punkte arba 40 išnašoje.

77. Antra, jie negali būti laikomi turinčiais leidimą gyventi šalyje, išduotą remiantis nacionalinės teisės kriterijais, nes pagal Sąjungos teisę vizos nėra laikomos „leidimais gyventi“⁴⁷.

78. Trečia, D. Balandin ir I. Lukashenko buvimas Nyderlanduose bet kuriuo atveju gali būti teisėtas tik laikotarpiu, kurį jiems leidžiama ten pasilikti. Kaip vienas iš pagrindinių Reglamento Nr. 1231/2010 principų, kad teisė gyventi šalyje „eksportuojama“ iš pirmosios valstybės narės į kitas valstybes nares⁴⁸, teisėtas gyvenimas pirmojoje valstybėje narėje turi tęstis per visą laikotarpį, kurį yra prašoma pripažinti. Net jei būtų priimtas liberalesnis sąvokos „teisėtas gyvenimas šalyje“ aiškinimas, pastarasis gali tęstis tik ne ilgiau kaip 90 dienų pagal Šengeno vizą. Nepakanka, kad D. Balandin ir I. Lukashenko gali būti teisėtai gyvenantys kitose valstybėse narėse. Tais atvejais, kai teisėto gyvenimo negalima eksportuoti, turi būti įvykdytos teisėto gyvenimo išankstinės sąlygos kitoje valstybėje narėje.

79. Iš to darytina išvada, kad D. Balandin ir I. Lukashenko negali būti laikomi teisėtai gyvenantys valstybėje narėje ir todėl nepatenka į Reglamento Nr. 1231/2010 taikymo sritį.

80. Priešingai, nei per teismo posėdį teigė *SvB* ir Nyderlandų vyriausybė, D. Balandin ir I. Lukashenko taip pat negali būti laikomi „teisėtai gyvenančiais“ Nyderlanduose pagal Reglamentą Nr. 1231/2010, remiantis tuo, kad HOI būstinė yra Nyderlanduose. Nors pakaktų nustatyti gyvenamąją vietą pagal Reglamentą Nr. 883/2004, du ledo čiuožėjai pirmiausia turi atitikti Reglamento Nr. 1231/2010 sąlygas, kad pirmojo reglamento nuostatos apskritai būtų jiems taikomos.

81. Taip pat norėčiau pridurti, kad siekiant remtis darbo vieta, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 883/2004, kad būtų galima nustatyti gyvenamąją vietą, reikalaujama, kad atitinkamam asmeniui iš tikrųjų būtų leidžiama dirbti atitinkamoje valstybėje narėje. D. Balandin ir I. Lukashenko, kiek tai buvo galima nustatyti per posėdį, dirba Nyderlanduose be darbo leidimo, nes jie remiasi išimtimi, pagal kurią menininkams leidžiama dirbti Nyderlanduose iki 6 savaitių per 13 savaitių laikotarpį. Jei kol kas nesigilintume į tai, ar tokia išimtis gali būti taikoma konkrečiai menininkams, kurie dirba apmokamą darbą, net jeigu D. Balandin ir I. Lukashenko galėtų remtis savo darbo vieta nustatant, ar jų gyvenimas valstybėje narėje teisėtas, jie galėtų būti laikomi dirbančiais Nyderlanduose tik ne ilgiau kaip 6 savaites.

82. Priešingai, nei teigė Prancūzijos vyriausybė, negalima manyti, kad D. Balandin ir I. Lukashenko patenka į Reglamento Nr. 1231/2010 taikymo sritį, jei kartu būtų remiamasi Sezoninių darbuotojų direktyva. Ši direktyva ne tik netaikoma dėl gyvenamosios vietos Europos Sąjungoje, tačiau ji taip pat netaikoma trečiųjų šalių piliečiams, kurie vykdo veiklą kitoje valstybėje narėje įsisteigusių įmonių vardu paslaugų teikimo sistemoje⁴⁹.

83. Galiausiai tai, kad ir D. Balandin, ir I. Lukashenko nepatenka į Reglamento Nr. 1231/2010 taikymo sritį, patvirtina sąlygos ir procedūros, taikomos Šengeno vizai. Pagal Vizų kodekso 15 straipsnį reikalaujama, kad prašymą išduoti vizą, kurią turint leidžiama atvykti daugiau kaip du kartus (daug kartų), pateikiantys asmenys privalo įrodyti, kad turi tinkamą galiojantį sveikatos draudimą kelionės metu⁵⁰. Iš esmės pareiškėjai turi apsidrausti tokiu draudimu savo gyvenamojoje šalyje⁵¹. Be to, pateikdami prašymą išduoti vizą pareiškėjai deklaruoja, kad jie neketina apsigyventi Europos Sąjungoje ir kad yra pakankamai įsitvirtinę savo kilmės šalyje, kad būtų užtikrintas jų grįžimas.

47 Žr. Leidimo gyventi reglamento 1 straipsnio 2 dalies a punkto i papunktį.

48 Žr. šios išvados 56 ir 57 punktus.

49 Žr. Sezoninių darbuotojų direktyvos 2 straipsnio 1 dalį ir 3 dalies a punktą.

50 Žr. Vizų kodekso 15 straipsnio 2 dalį.

51 Žr. Vizų kodekso 15 straipsnio 4 dalį.

84. Todėl darau išvadą, kad Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad trečiųjų šalių piliečiai, kurie dirba įvairiose Europos Sąjungos valstybėse narėse darbdaviui, įsisteigusiam Nyderlanduose, bet kurie neturi leidimo gyventi pagal Sąjungos ar nacionalinę teisę, negali remtis Reglamentu Nr. 883/2004 (II antraštinė dalis) ir Reglamentu Nr. 987/2009.

85. D. Balandin ir I. Lukashenko teigia, kad Reglamento Nr. 1231/2010 taikymas D. Balandin ir I. Lukashenko atveju yra labai svarbus HOI, kad ji galėtų teikti savo paslaugas kitose valstybėse narėse. Todėl galiausiai išnagrinėsiu, ar HOI laisvė teikti paslaugas turi įtakos Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnio aiškinimui.

C. Ar HOI laisvė teikti paslaugas turi koki nors poveikį aiškinant Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnį?

86. Per teismo posėdį *SvB* pritarė D. Balandin ir kt. argumentui, kad D. Balandin ir I. Lukashenko turi būti laikomi patenkančiais į Reglamento Nr. 1231/2010 taikymo sritį, nes priešingu atveju būtų trukdoma HOI laisvei teikti paslaugas Europos Sąjungoje. *SvB* šiuo atžvilgiu ypač rėmėsi Teisingumo Teismo jurisprudencija byloje *Vander Elst*.

87. Tame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad laisvės teikti paslaugas, užtikrintos SESV 56 straipsniu, atžvilgiu reikalaujama panaikinti bet kokią apribojimą, jeigu jis gali drausti paslaugų teikėjo, įsteigto kitoje valstybėje narėje, kurioje jis teisėtai teikia panašias paslaugas, veiklą arba kitaip jam kliudyti⁵².

88. Šioje vietoje pateiksiu kelias pastabas.

89. Pirma, bylos *Vander Elst* jurisprudencija šioje byloje neturi reikšmės. Teisingumo Teismo sprendimas *Vander Elst* ir susijusi jurisprudencija buvo susijusi su į kitą valstybę narę komandiruojamais darbuotojais. Pirmiausia visi atitinkami darbuotojai atitiko teisinius reikalavimus dėl gyvenamosios vietos ir darbo siunčiančiojoje valstybėje⁵³. Teisinis klausimas, kurį sprendė Teisingumo Teismas, buvo, ar į priimančiąją valstybę komandiruojami darbuotojai gavo prieigą prie pastarosios darbo rinkos ir, jei taip, ar priimančioji valstybė gali dėl to nustatyti papildomus reikalavimus⁵⁴.

90. Antra, HOI turi galimybę gauti D. Balandin ir I. Lukashenko leidimus gyventi remdamiesi Vieno leidimo direktyva⁵⁵. Jei D. Balandin ir I. Lukashenko turėtų leidimus gyventi, jie patektų į Reglamento Nr. 1231/2010 taikymo sritį. Tuomet remiantis tokiu leidimu gyventi jie galėtų būti išsiųsti iš Nyderlandų į kitas valstybes nares, kur jie vykdo veiklą, ir todėl galėtų pasinaudoti Reglamento Nr. 883/2004 ir jo įgyvendinimo reglamento nuostatomis.

91. Trečia, HOI naudojimosi Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės aktų išimtimis pasekmė yra ta, kad D. Balandin ir I. Lukashenko negali remtis tam tikromis teisėmis, kuriomis kitu atveju jie galėtų naudotis pagal Sąjungos teisę (pavyzdžiui, Vieno leidimo direktyva), visų pirma, teise į vienodas sąlygas, susijusias su darbo sąlygomis, įskaitant darbo užmokestį ir atleidimą iš darbo, taip pat sveikata ir sauga darbo vietoje⁵⁶. Būtų beprasmiška, jei viena pagrindinių ES teisės aktuose nustatytų laisvių

52 Žr. 1994 m. rugpjūčio 9 d. Sprendimo *Vander Elst*, C-43/93, EU:C:1994:310, 14 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

53 Žr., pvz., 1994 m. rugpjūčio 9 d. Sprendimo *Vander Elst*, C-43/93, EU:C:1994:310, 3 punktą.

54 1994 m. rugpjūčio 9 d. Sprendimo *Vander Elst*, C-43/93, EU:C:1994:310, 11 punktas. Taip pat žr. 2014 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *Essent Energie Productie*, C-91/13, EU:C:2014:2206, 51–57 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją. Šiuo klausimu taip pat žr. mano išvados byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *Danieli & C. Officine Meccaniche ir kt.*, C-18/17, EU:C:2018:288, 85–95 punktus.

55 Vieno leidimo direktyvos 3 straipsnio 1 dalį.

56 Žr. Vieno leidimo direktyvos 12 straipsnio 1 dalies a punktą.

galėtų būti naudojamosi siekiant apeiti vieną iš pagrindinių tikslų, kurio siekiama ES darbo jėgos migracijos politika, taip pat Reglamentu Nr. 1231/2010, t. y. suteikti trečiųjų šalių piliečiams teises ir pareigas, panašias į tas, kurias turi ES piliečiai⁵⁷. Be to, Sąjungos teisės nuostata neturi būti aiškinama taip, kad pagal Sąjungos teisę užtikrintomis teisėmis būtų galima piktnaudžiauti⁵⁸.

92. Todėl reikia daryti išvadą, kad HOI laisvė teikti paslaugas Europos Sąjungoje neturi įtakos aiškinant Reglamento Nr. 1231/2010 1 straipsnį.

IV. Išvada

93. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) pateiktą klausimą:

2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1231/2010, kuriuo išplečiamas Reglamento (EB) Nr. 883/2004 ir Reglamento (EB) Nr. 987/2009 taikymas trečiųjų šalių piliečiams, kuriems tie reglamentai dar netaikomi tik dėl jų pilietybės, 1 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad trečiųjų šalių piliečiai, kurie dirba įvairiose Europos Sąjungos valstybėse narėse darbdaviui, įsisteigusiam Nyderlanduose, bet kurie neturi leidimo gyventi pagal Sąjungos ar nacionalinę teisę, negali remtis 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (II antraštinė dalis) ir 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 987/2009, nustatančiu Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką.

⁵⁷ Žr. Reglamento Nr. 1231/2010 2 konstatuojamąją dalį.

⁵⁸ Šiuo klausimu žr. generalinio advokato M. Poiares Maduro išvados byloje *Halifax ir kt.*, C-255/02, EU:C:2005:200, 69 punktą.